Hagyomány és jövőkép: Anyanyelv(ek) – Oktatáspolitikai stratégiák – Karrierkövetés

határhelyzetek IV.

Balassi Intézet
Márton Áron Szakkollégium

Digitized by Google

Ferenc Viktória

Kétnyelvű jogászképzés a Sapientián

A rendszerváltás óta eltelt 20 évben a határon túli magyar oktatás közege, az azt befolyásoló demográfiai, szociológia, gazdasági és politikai viszonyok merőben megváltoztak. A Kárpát-medencei magyar kisebbségi felsőoktatásban a nemzetállami törekvések megerősödése, az Európa-integrációs folyamatokhoz való csatlakozás, a felsőoktatás elit jellegének elvesztése következtében teljesen új igények jelentek meg. A megváltozott körülmények olyan kihívásokkal szembesítik a felsőoktatás szereplőit, szervezőit, amelyek a 90-es évek elején, a magyar nyelvű oktatás újraszerveződésekor még nem voltak hangsúlyosak.

A rendszerváltás előtt az anyanyelvű oktatás igényét a felsőoktatásban szinte lehetetlen volt elfogadtatni[1], a kisebbségiek közül ezért aránytalanul kevesen kerültek be államnyelven oktató egyetemekre, s az anyanyelvükön tanuló többségiekhez képest kevesebben kaptak végül diplomát. A 90-es évek elején egy szabadabb, új korszak kezdetén egyértelműnek látszott, hogy azt a fokozott lemaradást, amit a határon túli magyar lakosság körében a felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya tekintetében tapasztalunk[2], csak az anyanyelvű oktatás teljes vertikumának kiépítésével lehet kompenzálni.

A rendszerváltás után, a zárt politikai rendszerek felbomlásával a kisebbségi jogok kiszélesedtek Közép-Európában. A nemzeti nyelveken folyó felsőoktatás terjedése mellett a magyar kisebbségi régiók mindegyikében (Erdélyben, Felvidéken, Vajdaságban, Szlovénia és Horvátország magyarlakta részein, illetve Kárpátalján is) megfogalmazódott az igény a magyar nyelvű felsőoktatás meg- és/vagy újrateremtésére, többek között nem (csak) állami, hanem önálló magyar nyelven oktató felsőoktatási intézmények alapítása révén. Az egyetemalapítások szinte mindegyik régióban a magyar állam közreműködésével mentek végbe. Ugyanakkor érezhető annak a kisebbségi politikai elitnek a szerepvállalása is, amelynek az előző rendszerekben nem voltak lehetőségei és eszközei, hogy kielégítse saját közössége olyan égető igényeit, mint az anyanyelvű oktatás kiterjesztése a felsőoktatásra, illetve az értelmiségi réteg utánpótlásának biztosítása.

Az anyanyelvű oktatást hangsúlyozó oktatáspolitika hátterében egy igen erősen érvényesülő nyelvi ideológia áll, amely a magyar tannyelvű oktatást az identitásőrzéssel, a nyelvmegtartással s ezáltal a közösség megmaradásával

---

1 Ennek a véleménynek egyébként ma is vannak képviselői, hiszen ahogyan Kurdi és Ring (2002: 347) tanulmányukban ismertetik, nemcsak az adott többségi társadalom, de általában véve a nyugati értelmiség sem érti, hogy miért ragaszkodnak a kisebbségek a felsőoktatásban is anyanyelvükhöz, amikor az Európai Unió számos tagországában ez a korosztály már a második vagy a harmadik idegen nyelv elsajátításánál tart. Ugyanakkor, ismerve a Kárpát-medence magyar fiatalságának nyelvtudását, ezt az érvelést csak részben vonatkoztathatjuk az itteni anyanyelvű felsőoktatásra.

2 Csete – Papp Z. – Setényi, 2010: 127; Kontra, 2009

Digitized by Google

kapcsolja össze. Megjegyzem, nem alaptalanul, hiszen több kutatás is bizonyította, hogy az iskola tannyelve közvetlen összefüggést mutat a kisebbségben élő emberek anyanyelvükhöz való viszonyával, s ezáltal a nyelv megtartásával.[3]

A határon túli, kizárólag magyar nyelvű felsőoktatás létjogosultságának kérdése a megváltozott viszonyoknak köszönhetően már a 2000-es évek elején felvetődött[4], és azóta egyre erősebb irányzattá vált a kisebbségi oktatással foglalkozó szakemberek körében. Csete és szerzőtársai[5] hívják fel figyelmünket arra, hogy egyfelől a kisebbségi oktatás fontos szerepet tölt be a nemzeti/nemzetiségi identitás fenntartásában és újratermelésében, ugyanakkor a kisebbségi alrendszereknek (köztük az anyanyelvi oktatásnak) nemcsak az identitással összefüggő funkciói vannak, hanem a szélesebb értelemben vett társadalmi integrációval kapcsolatos feladatai is. A kisebbségi oktatás esetében ezért jogos elvárás, hogy az identitásőrzés mellett a képzések kimeneti szakasza valamilyen mértékben összhangban legyen a munkaerő-piaci igényekkel. Az egynyelvű felsőfokú képzés egynyelvű (szakmai) kompetenciát eredményez, ami a szűken vett szülőföldön, esetleg a Magyarországon való boldogulás esélyét hordozza, de nem járul hozzá a diákok szabad mozgásához országukban vagy az európai térben. Az a (regionális, országos vagy európai) munkaerőpiac, amely a határon túli magyar felsőoktatás diplomásait befogadhatja, semmiképpen sem egynyelvű, hanem két-, de egyre inkább többnyelvű.

Ennek értelmében az sem alaptalan elvárás a felsőfokú intézményekkel szemben, hogy a klasszikus ismereteken túl, a munkaerőpiacon jól konvertálható gyakorlati ismeretek között nyelvtudással is felvértezzék a diplomásokat a jobb munkaerő-piaci elhelyezkedés, a versenyképesség, a határok nélküli Európa kínálta horizontális mobilitás lehetőségének kihasználása érdekében. A nyelvtudás biztosítása ma már szociális kérdéssé vált.[6] Sokan sokat foglalkoznak a világnyelv (egyre inkább kizárólagosan az angolt értve alatta) tanulásának fontosságával, hiszen a globális tudásanyag hozzáféréséhez, a globális folyamatokba való bekapcsolódáshoz nélkülözhetetlen eszköz a nyelv. Ezzel párhuzamosan viszont egyre kevesebbet hallunk más nyelvek tanulásának fontosságáról, ami viszont égető volna az Európai Unió által hirdetett nyelvi sokféleség fenntartása érdekében, továbbá azért is, mert a régiók Európájában az egyéni életutak sikeressége „a" világnyelv ismerete mellett, a lokális *lingua franca*-k (amilyen Kelet- és Közép-Európában az orosz vagy a német) ismeretén is múlhat. A kisebbségi közösségek számára ehhez adódik az államnyelv magas szintű ismeretének igénye is. S végül, de egyáltalán nem utolsó sorban az anyanyelv kell, hogy kiegészítse a kisebbségi magyarok nyelvi repertoárját, annak is nem egy konzervált, de modernizált változata.

---

3 Ld. például Csernicskó, 2008; Czibere, 2008: 79.

4 Szakirodalmi összefoglalásként ld. Kontra, 2005

5 Csete – Papp Z. – Setényi, 2010: 131.

6 Glatz, 2001: oldalszám nélkül.

Digitized by Google

Az elmúlt évek idekapcsolódó szakmai vitáiban a kisebbségi magyar egyetemek tannyelvét illetően érvek és ellenérvek sorakoznak mind az identitást őrző, kognitív többletet nyújtó anyanyelvű oktatás, mind a korunk kihívásaira reflektáló, többnyelvűséget célul kitűző oktatási programok választása mellett. Mint kiderült, az oktatási intézmények felelőssége nagy, ugyanis egy vagy több tannyelv kiválasztásával (történjen ez akár tudatosan, akár *ad hoc* módon) hosszú távon befolyásolhatják a hallgatók életesélyeit.[7] Azzal, hogy egy egyetem támogatja bizonyos nyelvek tantárgyként való oktatását és tannyelvként való alkalmazását, lehetőséget biztosít egyes nyelvek megjelenéséhez az adminisztrációban, a feliratokban, hirdetésekben vagy az intézmény honlapján, nyelvpolitikát folytat, mely hatással van a szóban forgó nyelvek iránti attitűd alakulására és a nyelvek elsajátítására is. Egyetlen intézmény és egyetlen egyetem sem maradhat semleges a nyelv kérdésében. Akkor is nyelvpolitikáról kell beszélnünk, ha az említett döntések nem átgondolt, hanem spontán módon születnek, vagy éppen sokkal inkább kötődnek kisebbségpolitikai, mint nyelvi, nyelvtervezési, gazdasági vagy társadalmi szempontokhoz.

Az általam ismert határon túli magyar felsőoktatási tannyelvválasztással foglalkozó kutatások[8] azt mutatják, hogy bár a Kárpát-medence magyar kisebbségeinek körében megszületett már a felismerés a többnyelvű képzés bevezetésének szükségességét illetően, és gyakorlati megnyilvánulásaival is találkozhatunk a tannyelvek megosztásának (főleg a magyar nyelv és az adott állam többségi nyelve között), de az egyetemi tannyelvpolitikák igazán átfogó stratégiai tervezését még nem tapasztaltuk.

Jogászképzés a *Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem*en és annak tannyelvi vetületei

Különösen fontos nyelvi, nyelvtervezési kérdéseket is mérlegelni olyan felsőoktatási szakirányokban, amelyeknek munkaerő-piaci kimenetében hangsúlyos szerepe van a nyelvnek. Köztudottan ilyen szakágnak számít a jogtudomány. Mivel a jogi szaknyelv irányított, szervezett, a nyelv fejlődésébe tudatosan beavatkozó munkálatok során nyerte el mai formáját minden egyes országban, ezért a jogi nyelvhasználat, terminológia erősen kötődik az adott ország nyelvéhez, illetve azokhoz a stratégiákhoz, amelyeket a szakszókincs kialakításában használtak.[9] Crystal

7 Kontra 2005:11.

8 Kontra, 2005; Vanconé Kremmer, 2009; Ferenc, 2010.

9 A magyar jogi szaknyelv anyanyelvi terminusai például a 19. században kezdtek kikristályosodni és három fő módon kerültek be a nyelvhasználatba: (1) korábbi, esetleg már feledésbe merült szavak felelevenítése és új jelentéssel való felruházása; (2) az alaktani tekintetben is adaptált latin szavak átvétele; (3) tükörfordítás. Szép, 2009: 311. Ld. még: Nyomárkay, 2007.

Digitized by Google

szerit „a jog bármely területét – a jogalkotást, a jogalkalmazást vagy a mindennapi életünket szabályozó okiratokat (…) nézzük is – ugyanazzal az elvvel találkozunk: a törvény szava tulajdonképpen maga a törvény. Egyetlen más nyelvváltozat esetében sem fektetnek ekkora súlyt a nyelv jelentésárnyalataira, sehol sem hagyják ennyire figyelmen kívül azt, ami nincs egyértelműen leírva, és sehol nincs ekkora jelentősége a korábbi nyelvhasználatnak."[10]

Ennek szellemében érdekes megvizsgálnunk egy olyan esetet, amikor egy kisebbségi egyetem vállal fel (részben) anyanyelvű jogászképzést úgy, hogy végzőseinek az országos munkaerőpiacon kell majd helytállniuk. Kutatásomban ezért a kárpát-medencei magyarság egyik legújabb kezdeményezését, a *Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem* 2010 szeptemberében indított kétnyelvű jogászképzését szeretném tüzetesebben megvizsgálni az oktatásban használt nyelvek, s a használat mögötti stratégia szempontjából.

Az erdélyi magyar felsőoktatás a Kárpát-medence más magyar kisebbségi régióival összehasonlítva nem csak a magyar etnikumú lakosság számarányát tekintve, de a magyar felsőoktatás hagyományának szempontjából is különleges státuszú. Míg a Kárpát-medence más kisebbségi régióiban az anyanyelvű jogi képzés gondolata fel sem merült, az erdélyi magyar jogászképzés hosszú múltra és nagy hagyományokra tekint vissza.[11]

Az új kezdeményezést jelenleg övező erdélyi közhangulat megértéséhez a magyar nyelvű jogászképzés történetét az 1945. június 1-én alapított új, állami, magyar előadási nyelvű *Bolyai Egyetem* ügyéig kell visszavezetnünk. Az egyetem fennállása alatt a *Jog- és Közgazdaságtudományi Kar*on közel kétezren szereztek oklevelet (ebből mintegy ezerháromszázan jogi oklevelet).[12] A magyar jogászok sikeresen helyezkedtek el az államhatalom, államigazgatás, igazságszolgáltatás, a gazdasági vezetés helyi és központi szerveinél, illetve többen tanárként tértek vissza az egyetemi szférába. Ugyanakkor a *Bolyai Tudományegyetem* nem sokáig láthatta el feladatát, mert hamar megkezdődtek a magyar nyelvű oktatás megszüntetését célzó támadások. Előbb összevonták az intézményt a román nyelvű *Babeş Egyetem*mel, majd 1959-től kezdve megszüntették a külön felvételi lehetőséget a kolozsvári egyetem magyar szekciójába, így elkezdődött a magyar nyelvű jogászképzés fokozatos felszámolása. A jogot még magyar nyelven végző utolsó abszolvensek 1964 júniusában léptek ki az egyetem kapuján. Ezzel megszűnt a magyar nyelvű állami jogászképzés Romániában.

10 Crystal, 2003: 479.

11 A kolozsvári jogászképzés története, bár megszakításokkal, de gyakorlatilag a 16. századig nyúlik vissza, az 1581-ben alapított „Báthory-egyetem"-ig (Kokoly, 2010).

12 vö. Kokoly, 2010.

Digitized by Google

1959–1989 között jogászképzés kizárólag román nyelven folyt, bár a kolozsvári egyetem jogtudományi karán számos magyar hallgató tanult, és magyar anyanyelvű tanárok is tevékenykedtek.[13]

A fentiek értelmében érthető, hogy a Bolyai Egyetemen 1945–1959 közötti sikeres magyar nyelvű jogoktatásának emléke, illetve a képzés 1959-ben megkezdődött erőszakos ellehetetlenítésének árnyéka állandó tényezőjévé vált az erdélyi felsőoktatás hangulatának.

A magyar nyelvű jogászképzés újraszervezésére az 1989-es fordulat után számos intézményes kísérlet történt. A magyar egyetem ügye, a magyarul tanulható szakválaszték szélesítése nemzetpolitikai szempontból is fontossá vált, rendszeres része volt a magyar érdekeket képviselő politikai pártok programjának[14] és az anyaország nemzetpolitikai irányelveinek is. Továbbá a demokratikus folyamatok elindulása a többségi állam oldaláról is kedvezőbb, megengedőbb feltételeket biztosított. Egy interjúban Veress Emőd romániai magyar jogász, aki egyben a tárgyalt tanszék jelenlegi vezetője, így nyilatkozik a kisebbségi jogi tanulmányok állami szabályozásának változásáról: „A jogászi hivatással foglalkozó személyek olyan tudás, információk birtokában vannak, amit sok szinten fel lehet használni a gazdasági érdekérvényesítéstől a kisebbségi jogvédelemig. A 80-as években nem volt cél, hogy ilyen személyeket jelentős számban neveljen ki az állam. A rendszerváltás után fokozatosan változott a helyzet."[15]

A magyar jogászképzés visszaállításának egyik fontos és jelzésértékű kezdeményezése a joghallgatók felől érkezetett, akik 1992-ben létrehozták a *Jurátus Kör*t, a *Kolozsvári Magyar Diákszövetség* (továbbiakban: *KMDSZ*) szakosztályaként. Az alapító tagok a román nyelvvel párhuzamos anyanyelvű oktatást hiányolva, a magyar jogi szaknyelv elsajátítását tűzve ki célul, hetente beszélgetéseket szerveztek a *KMDSZ* akkori székhelyén. A *Jurátus Kör* tevékenysége megalapítása óta folyamatos. A jelenlegi 2010/11-es programtervet[16] megvizsgálva a szakmai munka mellett napjainkban az ifjúsági, szórakoztató programok legalább olyan hangsúlyosan jelennek meg tevékenységükben.

Ami a további kezdeményezéseket illeti, időközben a *Romániai Magyar Demokrata Szövetség*nek (továbbiakban: *RMDSZ*) annyit sikerült elérnie, hogy 1998-tól egy 40 fős államilag finanszírozott keretszámot különítenek el a *Babeş-*

---

13 A magyar nyelvű jogi oktatás felszámolása a magyar nyelvű kutatásokat és publikációk megjelentetését is hátrányosan érintette. Ennek következtében a magyar nemzetiségű jogászok egyre inkább háttérbe szorultak, a magyar nyelvű kutatás gyakorlatilag megszűnt. Kutatói munkát a jogtudományok területén a felsőoktatási intézmények oktatói és a kutatói intézményekben tevékenykedő kutatók végeztek. Könyveik, tanulmányaik azonban csak román nyelven jelentek meg (Fábián–Kokoly, 2006).

14 Ld. pl. Kettley, 2003: 248.; 256–257.

15 B. Kovács, 2011

16 Lásd a *Kolozsvári Magyar Diákszövetség* honlapján a szakosztályok/Juratus kör menüpont alatt: http://www.kmdsz.ro/new/szakosztalyok.php?id_szakosztalyok=1&programterv=1

Digitized by Google

Bolyai Tudományegyetem (továbbiakban: *BBTE*) *Jogi Kar*án a magyar felvételizők számára. Ezáltal megnövekedett a magyar anyanyelvű hallgatók számára a jogi végzettség megszerzésének lehetősége, azonban tartalmában és nyelvében nem sikerült a magyar kisebbség társadalmi céljainak megfelelően átalakítani a képzést, az erre vonatkozó próbálkozások mindeddig ellenállásba ütköztek.

A *BBTE*-n a magyar tannyelvű oktatás a legutóbbi adatok szerint mindössze két fő tantárgyra (konkrétan közösségi jog és nemzetközi közjog tantárgyakra) és két választható tárgyra (magyar–román jogi terminológia és közgazdaságtan tárgyakra) korlátozódik.[17] Ez kreditekre lebontva annyit tesz, hogy a 260 kredites osztatlan jogászképzésben tanult tantárgyakból mindösszesen 20 kreditet (7,7 %) lehet magyar nyelven megszerezni, ebből 13-at kötelező, 7-et pedig választható formában. A felsorolt kötelező és választott tárgyakat ugyanakkor azok is felvehetik, akik nem magyar, hanem román helyekre jutottak be. Ami még a magyar tannyelvet illetően felmerülhet a *BBTE* jogi karán tanuló magyar hallgatók számára, hogy a *BBTE* más karainak magyar tantárgycsomagjaiból is felvehetőek magyar tannyelvű (de nem jogi vonatkozású) órák, amelyeket a jogi karon elismernek. A diákok azonban nem nagyon élnek ennek lehetőségével.

A magyar jogászképzés történetében fontos előrelépést jelentett a *BBTE* 2005 szeptemberétől indított, a *Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar*ával közösen szervezett, duplán akkreditált magyar nyelvű mesteri programja *Közösségi magánjog* címen. Ugyanakkor a tárgyalt képzéssel kapcsolatban fontosnak tartom megjegyezni, hogy Romániában a jogászképzés a bolognai rendszeren kívüli képzés, tehát osztatlan, ami azt jelenti, hogy a négyéves tanulmányi idő elteltével, a hallgatók egy jogi államvizsga után kapnak diplomát. Az osztatlan „alapképzés" folytatható mesteri szinten, de ez teljesen fakultatív, egyfajta szakosodásnak felel meg, továbbá nem helyettesíti a különböző szakmákba (bíró, ügyész, ügyvéd, közjegyző, bírósági végrehajtó, jogtanácsos) való belépést szolgáló vizsgákat, amelyeket kizárólag román nyelven van lehetőség letenni. A kolozsvári magyar jogászképzés szempontjából így a *BBTE* és a *Pécsi Tudományegyetem* közös programja nem oldotta meg az alapvető problémákat, azaz Romániában továbbra is csak román nyelven lehet jogász alapképzettséget szerezni. Ez a mesteri program csupán azok számára kínál lehetőséget, akik az elvégzett (román nyelvű) jogászképzés után még bővítenék szakmai és nyelvi ismereteiket.

A kezdeményezések ugyanakkor nem hagytak alább: az alapprobléma megoldására tett kísérletet 2010 őszén a *Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem* (továbbiakban: *Sapientia*), amikor kétnyelvű – román–magyar – jogászképzés szervezését próbálta felvállalni.[18]

---

17 Személyes beszélgetés alapján a *BBTE* jogi képzésének jelenlegi és volt hallgatóival.

18 Ennek egyfajta előzményeként utalnék itt a 2001-ben a *Sapientia Alapítvány — Kutatási Programok Intézete* keretén

Digitized by Google

Az újonnan létrehozott szak elindítása több szempontból is ellentmondásos lehet. Egy újabb kolozsvári jogász szak létjogosultsága és szükségessége vitatható, ha figyelembe vesszük, hogy Romániában a jogászképzés hány intézményben, milyen formában, mennyi hallgató részvételével zajlik. A felsőoktatás eltömegesedéséből adódó kihívás, a számok tükrében a következőképpen fest: míg a 90-es évek elején jogász szakon 3 975 diák közül 2 298 nappali formában végezte tanulmányait, addig a 2007/08-as egyetemi tanévben ez a szám 116 538-ra emelkedett. Ami még aggasztóbb, hogy ebből nappali képzésben mindössze 35 649 hallgató tanul. Azaz több, mint 80 000 hallgató távoktatás keretében próbál jogi diplomát szerezni. Tehát nem is az eltömegesedéssel, hanem az oktatás minőségével van a nagyobb probléma. „Egyértelmű, hogy túlképzés van. Ennyi jogászra nincs szükség, ennek ellenére a jól képzett jogászokra óriási a kereslet." – nyilatkozta Veress Emőd, a jogtudományi tanszék jelenlegi vezetője a *Transindex*nek.[19]

Ráadásul nyilvánvaló, hogy a romániai magyar jogászképzés fejlesztésének legkézenfekvőbb módja nem egy sokadik jogi képzés beindítása, hanem a *BBTE* jogi karán a magyar nyelvű oktatás fejlesztése lett volna.[20] A *Sapientia* rektora, Dávid László, a szakindítás előtti nyáron (2010) egy interjúban ki is jelenti, hogy „ugyanazzal az energiával, amivel a BBTE és a Sapientia is elvégzi ugyanazokat a fejlesztéseket a régióban, sokkal többet lehetne elérni, ha nem területként, hanem szakágazatonként osztanák fel a földrajzi területet egymás között."[21] A kijelentés ellenére azonban ilyen értelemben vett területi és szakágazati megfontolásokat sem vett figyelembe a *Sapientia*, amikor 2010-ben Kolozsváron jog szakot indított.

A szak szervezői amellett érvelnek, hogy ha a képzést meghatározott elvek mentén szervezik, akkor kikerülhető a jogászképzés „zsákutcája". A kulcsfontosságú tényező tehát nem a „Mit tanítunk?" hanem a „Hogyan tanítjuk?" kérdése. Az elvekről a szervezőkkel készült több interjú[22], a szak ismertetését célzó tanulmány[23], illetve maga a jogi szak honlapja[24] is ad némi képet.

Ezek alapján elmondható, hogy a *Sapientia*n elindult jogtudományi program csak akkor tekinthető létjogosultnak, ha a következő négy területen – nyelvében,

---

belül alakult *Mikó Imre Jog- és Közgazdaságtudományi Szakkollégium*ra, amely a magyar jogász és közgazdász elitképzést tűzte ki célul. A szakkollégium immár 10 éves fennállása alatt számos szakmai és közösségi programot szervezett Ld.: http://mikoszakkoli.org/szakkoli/

19 Sipos, 2011

20 A párhuzamosság, a túlképzés problémája egyébként nem első esetben jelenne meg az erdélyi magyar felsőoktatásban, különösen nem a *Sapientia* és a *BBTE* viszonyában. Erről ld. bővebben Bakk-Dávid Tímea: *Nem titkolt konkurencia, rektorfaggató – tanévnyitó előtt* c. cikkét az alábbi honlapon: http://eletmod.transindex.ro/?cikk=5971; valamint Salat Levente (2004): *Konkurens víziók a BBTE-n.* című tanulmányát az Erdélyi Riport 2004. július 22-i számában.

21 Bakk – Dávid, uo.

22 Sipos, 2011; B. Kovács, 2011

23 Veress, 2007: 27–28.; *Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem. Jog képzési ág – Jog szak* (Kolozsvár 2008) Romániai Magyar Jogtudományi Közlöny 2008/12: 37–38

24 Ld.: http://jog.sapientia.ro/hu/szakleiras

Digitized by Google

koncepciójában, tartalmában és minőségében – eltér a többi intézmény jogi képzési kínálatától.[25]

(*1) Tannyelvi szempontból* teljesen magyar nyelvű képzés szervezése a fentebb már ismertetett munkaerő-piaci relevancia miatt nem lenne ésszerű. Román nyelvű képzésből viszont bőségesen válogathatnak a hallgatók. Csak Kolozsváron három másik intézmény kínál jogi képzést, tehát egy újabb ilyen szak indítása csupán egyszerű párhuzama volna a már létezőknek. Ebből kiindulva gondolják úgy a szakalapítók, hogy „ami újszerű lehet: a rendkívül pontosan megtervezett kétnyelvű, magyar-román képzés."[26]

(2) A szakindítás koncepciója egyfajta modernizációt szeretne bevinni a romániai jogászképzés elvont és elméleti tanítási gyakorlatába. A tantárgystruktúra elavult, megkövesedett, s emiatt nagyon fontos diszciplínákat mellőz vagy éppen nem megfelelő hangsúllyal tanít. Jelentős eltérések feszülnek az átadott ismeretek és a piaci igények között. Ezzel ellentétben a *Sapientia* jogászképzésében a jogi pályához szükséges készségek és a jogászi etikára történő nevelés releváns kérdésként merülne fel. A képzés koncepciójának fontos része, hogy valamilyen európai egyetemi hálózathoz próbáljon kapcsolódni.

(3) Az oktatás tartalma elavult, több tantárgyat át kellene alakítani a közösségi/ európai jog beépítésével az egyes tárgyakba. A tartalmi és koncepcionális megoldásokhoz a nyugat-európai példák szolgáltathatnak alapul.

(4) Az oktatás minősége tekintetében a *Sapientia* szembeállítja a tömeg- és elitképzés problematikáját, az utóbbit tartva követendőnek, kisszámú hallgatói csoportok indításával[27]. Másrészről a minőség garantálása érdekében színvonalas oktatói állományt kívánnak összeállítani romániai, magyarországi és külföldi vendégtanárok meghívásával.[28]

Az alábbi táblázatból jól látszik, hogy a Kolozsváron jogi tanulmányokat biztosító négy intézmény közül a Sapientia jogászképzése kínálja a diákok számára legkedvezőbb árakat, ami koncepción túl, szintén nyomós érv lehet a továbbtanulásban.

---

25 Veress, 2007: 27

26 Veress, 2007: 28

27 Papp Z. Attila a *Sapientia* 2000-ben elfogadott, hasonló szellemiségben íródott küldetésnyilatkozatával kapcsolatban a következő ellentmondásra figyelmeztet: „A 21. század hajnalán a felsőoktatás eltömegesedését tagadni meglehetősen merész vállalkozás, hiszen a modern felsőoktatás legnagyobb kihívása éppen az, hogy mit tud kezdeni az eltömegesedéssel, vagy ha úgy tetszik: milyen differenciáló oktatásszervezési stratégiával oldja meg a tömegképzésen belül az elitképzést." (Papp Z., 2006: 9.)

28 Azzal, hogy az egyetem Kolozsváron indította ezt a szakot, valószínűleg az oktatási hely kínálta lehetőségeket, az oktatói állomány meglétét sem kívánta kihasználatlanul hagyni. Ezzel viszont annak a problémája is felvetődik, hogy mivel ennyi intézményre kevés a fokozattal rendelkező tanár, többen oktatnak egyszerre több (ráadásul egymással konkuráló) intézményben, ami feszültségeket szül az intézmények oldaláról, másrészt túlterheltté teszi a tanárokat.

Digitized by Google

Intézmény	Tandíj/ tanév
Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Kolozsvár, Jogi Kar	814 EUR (3600 RON)
Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, Kolozsvár, Természettudományi és Művészeti Kar	450 EUR
Dimitrie Cantemir Keresztény Egyetem, Kolozsvár Jogi Kar	498 EUR (2200 RON) (nappali) 452 EUR (2000 RON)(távoktatás)
Bogdan Vodă Egyetem, Kolozsvár Jogi Kar	500 EUR / tanév (I. év) 600 EUR / tanév (II-IV. év)

1. táblázat Kolozsvári jogászképzések tandíjai[29]

A kutatásról

Kutatásom során nyelvészeti szempontból (tehát célzottan a szervezők által felsorolt négy kritérium közül az első szempontjából) vizsgálom meg a *Sapientia* jogászképzését. Arra keresem a választ, hogy konkrétan hogyan jelennek meg a nyelvek az oktatásban, a tannyelvválasztás mögött milyen célok állnak, van-e valamilyen írott vagy szóbeli stratégia mögötte, illetve hogyan tudja a tanári kollektíva a tannyelvi stratégiát megvalósítani? Azaz azt vizsgálom, hogy milyen céllal, milyen eszközökkel folyik a „kétnyelvű" képzés. S a tannyelvet illetően mi az, ami miatt valóban megérdemli a szak az új, hiánypótló jelzőt.

Ebben a kontextusban a *Sapientia* kétnyelvű jogászképzésének elindítása mögötti motivációkat próbáltam feltárni, mélyinterjúkat készítve a képzés szervezésében, kivitelezésében részt vevő szakemberekkel, tanárokkal. Interjúimat 2011. február 21-23. között készítettem Kolozsváron, személyes találkozás során, szóban. Az interjúkat diktafonnal rögzítettem, az elemzés során a beszélgetések szószerinti lejegyzett változatát használtam fel. Interjúalanyaim a következő személyek voltak: dr. Tonk Márton, a *Sapientia – Természettudományi és Művészeti Karának* (Kolozsvár) dékánja; dr. Veress Emőd, a *Jogtudományi Tanszék* vezetője; Baricz Ágnes, angol nyelvoktató, Móritz Kinga, német nyelvoktató; Kokoly Zsolt, román–magyar jogi terminológia-oktató.[30]

29 Forrásul az intézmények honlapjai szolgáltak.

30 Interjúalanyaim hozzájárultak beszélgetésünk hanganyagának rögzítéséhez, valamint ahhoz, hogy véleményüket nevükkel együtt felhasználhassam a kutatáshoz kapcsolódó publikációkban. A kutatásban nyújtott segítségüket, a

Digitized by Google

Az interjúk kiegészítéseként a tannyelvmegosztás gyakorlati megnyilvánulását is vizsgálom a hozzáférhető egyetemi dokumentáció (tanterv) alapján. Részletes betekintést kívánok nyújtani arról, hogy a megvizsgált képzésben milyen tantárgyakat oktatnak kisebbségi, többségi, esetleg idegen nyelven, s hogy az elosztás hátterében milyen okok állnak.

Eredmények

A kétnyelvű oktatás: kritériumok és megvalósulás

Az egyének többnyelvűségének kialakítása az oktatáson keresztül a legkézenfekvőbb. Ahogyan az egyéni kétnyelvűség esetében is keresik a kritériumait annak, hogy miként lehet valakiről azt állítani, hogy kétnyelvű, ekképpen a két/többnyelvű oktatás kapcsán is fontos a kritériumok meghatározása.[31]

Ahhoz, hogy a többnyelvű oktatás célja megvalósuljon, azaz magas szintű nyelvtudás alakuljon ki az adott nyelveken, fontos kritérium az egyes nyelvek oktatása és a nyelveken való oktatás együttes alkalmazása. A hagyományos nyelvoktatást kiegészítve a megoldást a tartalom alapú nyelvoktatás (CLIL/EMIL)[32] jelentheti, amikor nem az anyanyelvet alkalmazzák tanítási nyelvként egy nem nyelvi tárgyra: azaz angolul, románul, szlovákul, szerbül vagy ukránul tanulnak egyes tárgyakat a kisebbségi magyar egyetemisták. Ezzel annak a problémája is orvosolható, hogy az egyre csökkenő tanulmányi idő, az egyre növekvő ismeretanyag nehezen összeegyeztethető a nyelvtanulással járó extra foglalkozások igényével.

Kritérium az is, hogy a tannyelvek kiválasztásánál a hallgatók a nyelveket ne egymás kárára (egymást helyettesítendő), hanem párhuzamos használatra sajátítsák el. Ezzel elkerülhető a nyelvi hiány problémája: annak a nyelvtudásbeli hiánynak a kialakulása, ami a beszélőt bizonyos esetekben mondandója megcsonkítására, sőt teljes elhallgatására indítja.[33] A nyelvi hiány nagyon gyakori a szaknyelvekben, különösen azokban az ágazatokban (jogi, közigazgatási, műszaki), ahol nincs anyanyelvű felsőoktatás – állítja romániai kutatásai alapján Sorbán Angella.[34] Ennek a fordítottja is előfordulhat: a nyelvi hiány az államnyelvű szakmai kommunikáció (lehet, hogy épp egy állásinterjú) során sújtja azt a beszélőt, aki kizárólag anyanyelven végezte felsőfokú tanulmányait.

---

beszélgetésre szánt idejüket, véleményük megosztását ezúton is nagyon szépen köszönöm.

31 Vámos, 2008: 15.

32 CLIL: Content Language Integrated Learning, EMIL: Enseignement d'une matiere par integration d'une langue éntrangere. Ld. bővebben: Marsh-Marsland, 1999

33 Lanstyák, 2008: 131.

34 Sorbán, 2009: 142.

Digitized by Google

Ami a nyelvek oktatásban betöltött arányát, mint lehetséges kritériumot illeti, az oktatási intézményen kívüli társadalmi, nyelvi viszonyokat is figyelembe kell vennünk. Abban az esetben, ha az oktatási intézmény olyan közegben helyezkedik el, ahol a környezetre az egyik nyelv dominanciája jellemző, akkor az intézmény tannyelvei között a kevésbé használt nyelvet kell inkább erősíteni.[35] Úgy is fogalmazhatunk, hogy a tanulók anyanyelvétől eltérő nyelv alkalmazása az iskola tannyelveként csak abban az esetben járul hozzá a kétnyelvűség kialakításához, ha a közösség erős és támogató anyanyelvi környezetet biztosít számukra.[36] Ha ebből a szempontból vizsgáljuk meg Kolozsvár nemzetiségi összetételét, akkor láthatjuk, hogy a 306 009 fős összlakossághoz képest mindössze 18,86% magyar.[37] Ez azt jelenti, hogy ha kiegyensúlyozott kétnyelvűség elérése a cél, akkor az oktatásban a magyar nyelv dominanciájával kellene kiegyensúlyozni a környezet román túlsúlyát.

Kolozsvár szerepét, a csökkenő lakossági arány kompenzációját a magyar tannyelvű oktatással a *Sapientia* alapításakor is figyelembe vették. Tonk Márton, dékán így fogalmaz: *„Az egy tudatos stratégiai szándék volt, hogy akármilyenek is legyenek a kolozsvári egyetemi viszonyok (...) Kolozsváron a Sapientiának telepítenie kell kart. (...) Ezt ugye erdélyi magyarokként úgy szoktuk meghatározni, hogy Kolozsvár feladásának vagy fel nem adásának a logikája. Lakossági arányokban csökken, de ugye hagyományosan Erdély fővárosa és aszerint is történtek ezek a stratégiai tervek."*

A magyar nyelvű oktatás, különösen a magyar nyelvű jogi oktatás nemzetpolitikai szempontból is lényegesnek tűnt. A dékán utal a dolgozat bevezetőjében tárgyalt előzményekre, a kompenzációs igényre: *„Főleg a jogász szaknál, egy egészen erős nemzetpolitikai szempont is érvényesült. A magyar nyelvű jogászképzés története az itt, hát legalábbis az elmúlt húsz évben, a 89-es fordulat óta benne van az erdélyi világ levegőjében, az erdélyi nyilvánosságban, közéletben, mint egy elvarratlan száll, mint egy meg nem oldott dolog."*

Ennél a pontnál szükséges egy, a szak indítása kapcsán kialakult fogalmi zavart is tisztázni. A források „magyar jogászképzés"-ként utalnak[38] a *Sapientia* új kezdeményezésére, holott bár valóban a magyar jogászképzés hagyományait kívánták felvállalni a szak elindítói, de deklaráltan nem „csak" magyar nyelvű képzést szerveznek. A kar dékánja erről a problémáról a következőket tartotta fontosnak elmondani: *„Mi, akik itt vagyunk, tudjuk, hogy hogyan fordítsuk le ezt a mondatot. Sokan nem tudják, hogyan fordítsák. Mi azért tudjuk, mert mi tudjuk,*

---

35 Garcia, 1997: 417., idézi Kontra, 2005: 32–33.

36 Crystal, 2003: 457.

37 Az adatokat a http://hu.wikipedia.org/wiki/Kolozsv%C3%A1r szolgáltatta.

38 Például, amikor B. Kovács András (2011) a Krónika számára készített interjút Veress Emőd tanszékvezetővel, a cikk címével (*„Magyar jogászképzés Kolozsváron")* félreértésekre adott okot. Ld.: http://www.kronika.ro/index.php?action=open&res=47253

Digitized by Google

hogy a stratégiai tervezés során hogyan nézett ki. Tehát a jogászképzésünk se magyar nyelvű jogászképzés. Legyünk őszinték és legyünk reálisak ebben a történetben! A mi jogászképzésünk egy háromnyelvű képzés akar lenni, ez volt az első pillanattól az elképzelés, ez volt leírva. Másképp nem lehet ezt csinálni, ezt is tudjuk."

Mégis van valamiféle, sokkal inkább társadalmi, semmint nyelvi szempont, ami miatt érthető, hogy miért is emlegetik „magyar jogászképzés"-ként a *Sapientia* új tanulmányi programját: *„De, hogy akkor mitől magyar nyelvű ez a jogászképzés, mitől lehet rátenni ezt a jelzőt? Hát azért, mert ugyanakkor totálisan nem mindegy (...) hogy hol, milyen filozófiában, milyen logikában és milyen nyelven működik jelesül egy jogászképzés. Tehát az, hogy ezen az egyetemen, a Sapientian, magyarságtudományi tantárgycsomagot tanulnak kötelezően, akárkik, a mérnökök is, a mechatronikusok is. Az, hogy ennek az egyetemnek az oktatási feladatok mellett, nevelési feladatai is vannak, és igenis ezt el szoktuk mondani a diákoknak is, (...) hogy igen, nektek az lesz a feladatotok, hogy ennek az eléggé fogyó magyar közösségnek a vezető elit értelmiségévé legyetek. (...) Nálunk én annak látom a garanciáját, hogy magyar jogász legyen az, aki itt elvégzi ezt a képzést, egy olyan magyar jogász, aki tanult románul és angolul az egyetemi képzés alatt tantárgyakat.*" (Tonk M.)

Megvizsgálva a képzés négy évére összeállított órahálót, azzal szembesültünk, hogy az nem tartalmaz ilyen jellegű tantárgyakat, tehát ez nem tantárgyi szinten, hanem inkább szellemiség szintjén valósul meg egyelőre. Ez nyilván összefügg azzal, hogy az anyanyelven megszervezett oktatásban a nyelv szerepe nem szűkül le csupán kommunikációs eszköz voltára. Ahogy Péntek fogalmaz, tannyelvként alkalmazva „a nyelv korántsem csak technika, nem steril eszköz, hanem kontextusérzékeny, kultúraérzékeny, kultúrafüggő."[39]

Ha már elidőztünk kicsit az anyanyelvű oktatás témakörénél, azt is fontos megjegyeznünk, hogy az anyanyelvű felsőoktatás abban is szerepet játszik a kisebbségek életében, hogy az anyanyelvhasználat minél több nyelvhasználati színtéren megvalósulhasson, a szaknyelvi regiszterek magyar nyelven is kialakuljanak, megőrződjenek. Főleg akkor fontos ezen regiszterek kialakítása, ha a kisebbség nyelvi jogai csorbulhatnak azáltal, hogy a közigazgatásból, az igazságügyből hiányoznak a megfelelő nyelvtudással rendelkező szakemberek. Veress a problémát a gyakorló jogász szempontjából közelíti meg: *„A közigazgatás, ahol jogszabályi keret van a meglehetősen széleskörű anyanyelvhasználatra*[40]*, viszont nincs a közigazgatási hatóságokban sokszor az a szakember réteg, aki ezt valós tartalommal meg is tudja tölteni. Tehát a közigazgatás is ilyen szempontból nekünk célunk, hogy megfelelő szakemberek kerüljenek oda. És végső soron az igazságszolgáltatásban is vannak különböző nyelvi jogok. Tehát az, hogyha oda olyan ügyészek és bírák kerülnek, akik mind a két nyelvet megfelelő szinten uralják, ez számukra is előny."*

39 Péntek, 2005: 239.

40 A romániai magyarok anyanyelvhasználati jogairól a közigazgatásban ld. Veress, 2006.

Digitized by Google

Veress egy másik alkalommal arra hívja fel a figyelmet, hogy az üzleti szférában is előnyt jelenthet a magyar nyelvtudás: *A magyar szaknyelv használatára valós igény van és több társadalmi alrendszerben is. Egyfelől maga az üzleti szféra, a vállalati működés, ma már a gazdasági kapcsolatrendszerek, azok annyira nemzetközi jellegűek és átszövik ezt az egész régiót, hogy ebben két európai uniós nyelven szakmai munkát végző jogászra mindenképpen szükség van."*

Érdekes megjegyeznünk, hogy míg Tonk a hallgatók anyanyelve, identitása szempontjából tartja fontosnak a magyar tannyelv alkalmazását, addig Veress európai uniós nyelvként utal rá. Mindkét szempont megállja a helyét, de ez utóbbi ritkábban érhető tetten a magyar kisebbségi oktatásról szóló diskurzusban, s egyfajta szemléletváltást is tükröz.

A dolgozat további részében a konkrét koncepciót szeretném vizsgálni, azaz azt, hogy konkrétan hogyan jelennek meg a nyelvek az oktatásban. A *Sapientia* jogászképzésének ilyen szempontú vizsgálatát a teljes tanulmányi időre (4 év) kidolgozott tanterv, illetve az első két szemeszter gyakorlati tapasztalatai teszik lehetővé.

A tanterv alapján, amely interjúalanyaim szerint a tannyelvválasztásban alkalmazott stratégiai gondolkodás legfontosabb írott bizonyítéka[41], elmondható, hogy az általam megvizsgált tanulmányi programban mind a magyar, mind a román tannyelv megjelenik, amit idegennyelv-oktatás egészít ki.

A tanszékvezető szerint a két tannyelv párhuzamos használatát egyrészt az anyanyelven való oktatás kognitív többlete, másrészt a román munkaerőpiac nyelvi elvárásai motiválták: *„Közhelyszerű, hogy az oktatási tevékenységnek a hatásfoka a legmagasabb, hogyha anyanyelven tanulnak a különböző hallgatók, ez az egyik érv, amit figyelembe vettünk. A másik az, hogy mégis egy román állami hivatalos környezetbe kerül a leginkább a jogászi tudás felhasználása, tehát itt a román nyelv rendkívül magas fokú ismerete is szükséges. És akkor ezt a két elvet próbáltuk összehangolni úgy, hogy kialakuljon egy nagyon pontosan megtervezett kétnyelvűség, és ezáltal a végzett hallgatók mindkét szaknyelvet uralják és magas szinten gyakorlati helyzetekben is használni tudják."*

A tanszékvezetőtől származó idézet második fele arra is rávilágít, hogy ebben az esetben nem csupán a két nyelv egymás mellett való ad hoc használatáról van szó, hanem egy olyan, nyelvi célkitűzésről, ami „pontosan megtervezett kétnyelvűséget" eredményez, ami gyakorlati szinten is használhatóvá válik. Bár köztudottan a tannyelvi

41 „Ilyen dokumentum, vagy ilyen egyezmény kizárólag csak a képzésben megnyilvánuló nyelvpolitikára nincsen. Viszont egy sor egyéb anyagban ezek mind ott vannak, jelesül a jogász képzés stratégiai tervezésében, illetőleg a jogász képzés fejlesztési politikájában az le volt írva magának a szaknak a létrehozásában, jóváhagyásában, hogy ezek az említett szenátusi döntések, a beszerzési dolgok." (Tonk M.);
„Egyetlen ilyen dokumentum, az a tanterv, ahol külön rovat jelzi ennek az eredeti döntésnek megfelelően, hogy melyik tantárgy milyen nyelvű." (Veress E.)

Digitized by Google

tervezés sosem csak és kizárólag nyelvészeti tevékenység, de meglehetősen fontos, hogy nyelvészeket is bevonjanak a munkába. A *Sapientia* esetében a következő volt a helyzet: *„Itt egy ilyen 4-5 tagú csapat dolgozott a dokumentáción, amely a szak engedélyezéséhez szükséges, tehát ők (...) most már a tanszék dolgozói (...) Tehát ez jogi döntések voltak nyelvi kérdésekben i*s." (Veress E.)

A döntéshozók a tannyelvi tervezést a „hatékonyság" és „célszerűség" jelszavai mentén végezték: *„Hát, itt nem arányokban gondolkodtunk (...) hanem egyszerűen minden egyes tantárgynál megvitattuk már a működési engedélyezést megelőzően, az egész dokumentáció előkészítési folyamatában, hogy melyik tárgyat hogyan célszerű oktatni."* (Veress E.)

Hogy a célszerűség pontosan mit is fed, azt is kifejti a tanszékvezető, Veress: *„A négy éves diploma után lehet tovább vizsgázni a megfelelő szakmákba, bíró, ügyész, ügyvéd, közjegyző, bírósági végrehajtó, jogtanácsos, tehát ezekre a vizsgákra az alapképzés diplomájával lehet jelentkezni. (...) ezek román nyelvűek ezek a vizsgák, de szintén ezekből a tárgyakból vannak ezek a vizsgák, kötelező irodalmak, amik nálunk is román nyelvű oktatásra kerülnek. Ez polgári jog, büntetőjog, polgári eljárási jog, bűntető eljárási jog, tehát ezek az összes vizsgának az alapja."*

Ami a hatékonyság jelszavát illeti, ez leginkább azzal fejezhető ki, hogy a hallgatók gyengébb államnyelvtudása miatt, illetve általános értelemben is a leghatékonyabb az anyanyelvi oktatás: *„Mi minden évben csinálunk SWOT-analízist az elsős diákokkal, aminek egyik része az intézmény, illetve a szakválasztás indoklása. És ebben az indoklásban abszolút előkelő helyen, nem mondom azt, hogy első helyen, de abszolút előkelő helyen van az, hogy magyar nyelvű képzés folyik az intézményben. Tehát ez náluk szempont. Lehet, hogy azzal is összefügg, hogy ezzel együtt a román nyelvtudásuk jelentős mértékben deficient, vagy hiányos."* (Tonk M.)

Erre a problémára nemcsak tanszéki, de kari és egyetemi szinten is próbáltak már megoldást találni az illetékesek. A dékán szerint *„A román nyelv tekintetében, ott erre vonatkozóan van külön saját nyelvpolitikája az egyetemnek (...) olyan döntést hozott az egyetem szenátusa, hogy minden egyes szak esetében a három év alatt kötelező minimum három szaktantárgyat románul oktatni. Persze, van ahol ennél többet is oktatunk román nyelven, de ez a minimum, ami kötelező."*

A jogtudományi tanszék mindenképpen ez utóbbi kategóriába tartozik, ahol a tanszéki döntések következtében több mint évi egy tárgyat oktatnak államnyelven. A román tannyelvű tárgyak bevezetése a hallgatók hozott nyelvtudására egyfajta fokozatossággal válaszol, azaz az első éven kevesebb, aztán egyre több román tannyelvű tárgy kerül a tanrendbe. Azonban a hallgatók egyéni felelősségére, plusz erőfeszítésére is szükség van, amiben az egyetem is próbál segítséget nyújtani: *„...a román nyelvtudás, az valamivel gyengébb, de itt fel kell zárkózni, ez egyéni munkának az eredménye. Képesek, ez megoldható, van ilyen tárgy román-magyar nyelvű jogi terminológia."*(Veress E.)

Digitized by Google

A kolozsvári kar dékánja szerint a nyelvek elsajátítása iránti egyéni felelősség megvan a hallgatókban: *„A diákok részéről folyamatosan jelentkezik ez az igény, elsősorban munkaerő-piaci meggondolásból fogalmazzák meg ők ezt az igényt, hogy nekik a román nyelvtudásukat fejleszteni kell."*

Bár a jog szakos hallgatók *Sapientia*t követő továbbtanulási vagy munkavállalási esélyeiről (és ennek nyelvi vetületeiről) még nem beszélhettünk, hiszen még csak az első évfolyamon tanulnak, de a kar három másik tanulmányi programján tanulók ebben szerzett tapasztalatai itt is mérvadóak lehetnek: *„A diákjainknak egy része szükséghelyzetként folytatja, például, a filmszakos diákjainknak egy része, ha tovább akarnak menni mesterizni, akkor Bukarestbe kell beiratkozni románul, mert ilyen magyarul nincs. (...) Illetve a diákok másik része tudatosan, jól felfogott érdekből iratkozik be román nyelvű mesterképzésbe, például, a nemzetközi tanulmányok szakosok között, vagy az EU-s hallgatók között sokan vannak olyanok, akik direkt azért iratkoznak román nyelvűben, hogy az egy év alatt tegyék jobbá a román nyelvű kommunikációs készségüket."* (Tonk M.)

A hallgatók egy részének, akik tudatosan vállalják a román nyelvű továbbtanulást, egyéni felelősége a nyelvtanulás iránt itt is tetten érhető.

A jogászképzés négyéves tantervét elemezve az 1. ábrán látható tannyelvi megosztottsággal szembesülhetünk.[42] A diagramon jól látható, hogy a kezdetben domináns magyar tannyelv a harmadik évfolyamra teljesen lecsökken, ezzel párhuzamosan viszont a román nyelvű órák száma növekszik meg. Belépve azonban a negyedik évfolyamra ez az arány újra megfordul: a magyar nyelvű órák 38 kredit értéket érnek el, a román nyelvűeké 40 kreditről visszaesik 5-re. Ami az idegen nyelveket illeti, az első három tanév minden félévében 4 kredit értékben tanulhatják a diákok a német vagy az angol nyelvet.

Ezen kívül minden félévben 4 kredit értékben szabadon választott tantárgyakat is felvehetnek a hallgatók. Ezen tantárgyak nyelvét is érdemes megvizsgálnunk. A választási lehetőségek tannyelv szerint a 2. ábrán látható diagrammal írhatóak le. Ezekből évente a hallgatók csak 8 kredit értékben vehetnek fel tantárgyakat (két tantárgy), de a kínálat egyértelműen befolyásolja a választásukat (főleg, hogy egyik alkalommal sem választható az összes kategória egyszerre).

42 Az első évfolyamnál a konkrét megvalósulás adatival dolgoztam, amelyek kissé eltértek a tantervben leírtaktól. A többi évfolyamnál a tanterv alapján végeztem számításaimat.

Digitized by Google

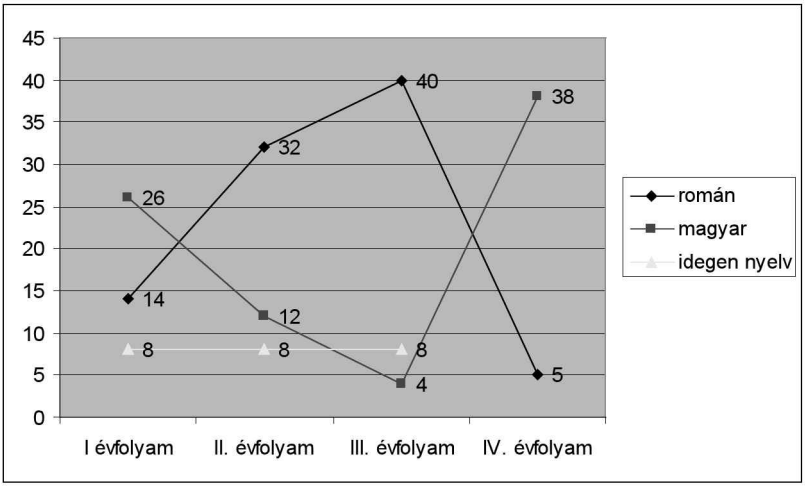

1. ábra. Román és magyar nyelvű tantárgyak és idegennyelv-oktatás a Sapientia EMTE jogászképzésében (kreditekben)

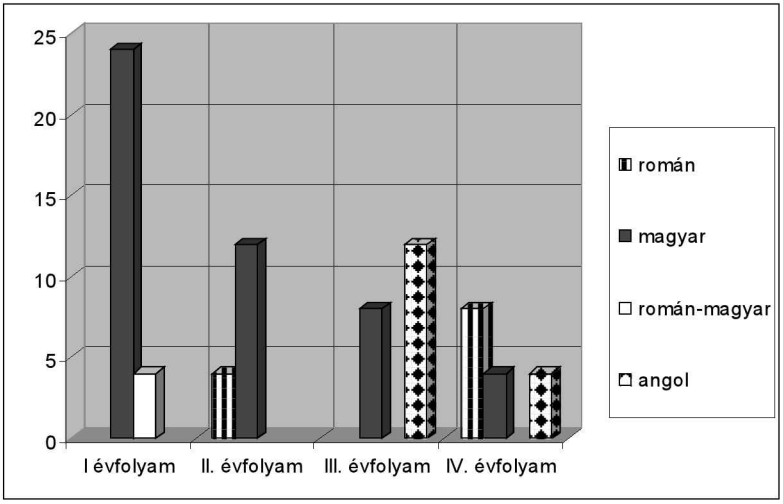

2. ábra. Szabadon választható tárgyak tannyelv szerinti megoszlása a Sapientia EMTE jogászképzésében (kreditekben)

Digitized by Google

A kétnyelvű képzést, a két nyelvet ismerő pedagógusok és hallgatók közös munkáját azonban nem lehetséges nyelvileg ilyen lineáris módom elképzelnünk, mint ahogyan a diagramok mutatják. A kari nyelvstratégia részeként előfordul, hogy a magyar tannyelvű órákat a legfontosabb román szakterminusok számbavételével zárja az oktató: *„Ki van adva tanszéki szinten az összes oktatónak feladatba, hogy a saját szaktantárgyához kapcsolódóan a román terminológiát szakszeminárium, vagy bármilyen tevékenység keretében kell tanítsa. Nálunk minden órán, minden óra végén van egy összefoglaló, 10 percbe román terminológiai fogalmak, hogyan használjuk, mit használunk."* (Tonk M.)

A rendszer ilyen típusú rugalmasságát a tanszékvezető sem cáfolja: *„Ha egy tantárgynak a nyelvét eldöntöttük, akkor azon a nyelven folyik az oktatás, ez viszont nem jelenti azt, hogy nem törekszünk arra, hogy a hallgatók a nyelvi jellegű segítséget megkapják az összes tárgyból (...), ha bármilyen szót nem értenek (...) megállíthatnak rögtön és tisztázzuk a fogalmat. A szemináriumnak az utolsó 10 percét, azt arra szoktam fordítani, hogy az alapszavakat még egyszer átbeszélem a diákokkal, de ez minden egyes oktatóra van bízva. Nyilván, aki mind a két nyelvet beszéli, akik ezt ténylegesen meg is tudják oldani."*

Az utolsó mondat feketén-fehéren rámutat, hogy ezt a kétnyelvű órai modellt, a két szaknyelv közötti átjárást csak az olyan tanárok képesek megvalósítani, akiknek megfelelő nyelvtudásuk van hozzá.

A *Sapientia* oktatóállományát nyelvi kapacitás szempontjából a román és magyar tannyelvre reflektálva három csoportra lehet osztani: (1) romániai magyar oktatók, akik mindkét nyelvet bírják; (2) magyarországi oktatók, akik csak a magyar szaknyelvet bírják; (3) romániai oktatók, akik csak a román nyelvet bírják. A tanári kar kb. 90%-a romániai oktató (tehát az 1. és 3. csoport nyelvi kapacitásaival rendelkezik) és közülük az első kétnyelvű csoport tagjai vannak a legtöbben (a teljes tanári kar körülbelül fele). A 2. csoportba tartozó magyarországi tanárok alkalmazására azért volt szükség, mert bár már kialakulóban van egy új kétnyelvű generáció a romániai magyarok körében, de még mindig vannak olyan tudományterületek, amit a tanszéki döntés értelmében magyarul lenne célszerű oktatni, de helyi szinten, a korábbi magyar tannyelű jogi oktatás megszüntetése miatt, nem találtak hozzá a magyar szaknyelvet megfelelő szinten ismerő szakembert: *„Egyébként ez a képzés ezért is váratott ilyen sokáig magára, mert meg kellett várni, hogy a rendszerváltás után egy olyan generáció felnőjön, fokozatot szerezzen, akik magyar nyelven is képesek egyes tantárgyakat oktatni. Itt a legnagyobb gond azzal van, hogy a magyar nyelvhez besorolt tárgyakhoz találjunk olyan oktatót, aki azt magyarul is meg tudja oldani."* (Veress E.)

A tanszékvezető és a dékán is megerősítették interjúikban, hogy az oktatói állomány kialakítása a tantárgyak előzetesen kialakított tannyelvi szempontjainak alárendelve történt: Veress Emőd tanszékvezető az interjú során kétszer is aláhúzza,

Digitized by Google

hogy a tanterv alapján kerestek tanárokat és nem fordítva: *„Itt az elv az volt, hogy nem személyekhez szabjuk a képzést, hanem fektessük le a képzésnek a leghatékonyabb módját, és ahhoz keressünk oktatókat. Én például, több román nyelvű tárgyat tanítok, mert azok a tárgyak, amelyek nekem a szakterületemet képezik, azok úgy ebben a rendszerbe úgy kerültek besorolásra, hogy azokat román nyelven célszerű oktatni (...) de még egyszer kiemelem, hogy nem a rendelkezésre álló személyi állomány nyelvéhez „milyen nyelven tud oktatni?" kérdéskörhöz szabtuk ezt a tantervet, hanem a tanterv alapján hoztunk meg a személyi döntéseket, vagy hozzuk meg a jövőben."*

Tonk Márton a kar dékánja pedig arra utal, hogy ez nemcsak a jog szak oktatói gárdájánál érvényesül, hanem az egész karon: *„itt most tényleg azon múlik a dolog (...) hogy abban a pillanatban, hogy az ember a humán erőforrásokat kiválasztja az oktatáshoz, a kisegítő személyzetet egyaránt, hogy odafigyel-e ezekre a dolgokra vagy sem? A román oktatási törvények szerint egy oktatói állás betöltésének feltétele egy nyelvvizsga megléte, na most ezt lehet úgy csinálni, hogy ez egy papíros, ki tudja, honnan összeszedegetve a dossziéba, de lehet úgy csinálni, hogy ennek a papírosnak a fedezetére is rákérdezni, és megnézzük, hogy akkor ezzel hogy áll az illető. Mi ezt az utóbbi utat eléggé következetesen próbáltuk bejárni."*

Terminológiaoktatás

A *Sapientia* a tannyelvek megosztása mellett egyszemeszteres, 4 kreditet érő, választható román–magyar szakterminológia oktatást is bevezetett a tárgyalt tanulmányi programba, amelyet az alábbi, magyarországi oktatási szakértők által kiemelt kihívásra adott válaszként is tekinthetünk: „Érdekes kérdéskör a határon túl a képzés nyelve, hiszen a szakszókincset nem csak magyarul, hanem az adott állam nyelvén is ismernie kellene a végzős hallgatóknak. Ennek hiánya gyakori probléma, miként az ellenkezője is, nevezetesen hogy sok szakképzett nem ismeri szakmájának magyar szakszókincsét. Mindkettő hátrányosan érinti a fiatalok munkapiaci pozícióit."[43]

A szaknyelvoktatás műfajának megítélése a kétnyelvű oktatásban többnyire vegyes, főleg azért, mert a kisebbségi magyar felsőoktatás erre irányuló eddigi próbálkozásai (ld. a *BBTE* jogi karán is tanulható ez a tantárgy, szintén egy szemeszter erejéig, 4 kredit értékben) nem teljesítették a hozzájuk fűződő reményeket, azaz egy használatra kész szakszókincs kialakulását. Ennek hátterében főleg a módszertani kidolgozatlanság áll. A szaknyelvoktatás ugyanis nem szűkíthető le csupán a terminológia oktatására. A szaknyelvek rétegzettek, és ebben a rétegzettségben három szintet lehet elkülöníteni: (1) a felső réteg: a tudományos nyelv; (2) a középső réteg: a szakmai köznyelv; (3) az alsó réteg: a szakmai társalgás nyelve. Emellett a sikeres szakmai kommunikációhoz szükséges a szaknyelvi normák ismerete, amely egyrészt terminológiai normát jelent (a pontos és adekvát szakszó, terminus használata),

43 Csete – Papp Z. – Setényi, 2010: 149–150.

Digitized by Google

másrészről pedig szemantikai normát, azaz az adott terminus illeszkedését a bevett szaktudományos gyakorlatba.[44]

A román-magyar szakterminológia oktatása ezért csak mintegy bevezető szakaszként fogható fel, a szaknyelvek legfelső rétegének kialakításában játszhat szerepet. Ugyanakkor a szaknyelvek tökéletes elsajátításához önmagában kevés.

A *Sapientia* képzésében erre volna lehetőség, ugyanis ebben a képzési koncepcióban a szakterminológia oktatása során tanultakat a párhuzamos és későbbi román, illetve magyar nyelvű kurzusok során begyakorolhatják. Ennek a lehetőségét látja a szakterminológiát oktató tanár is, Kokoly Zsolt: *„Itt a Sapientia egyetemen különösen nem szélesíteném, hiszen van lehetőség kétnyelvű képzés lévén (...) mindkét nyelven megismerni a szükséges terminológiát. (...) Ott ahol nem, ahol nem létezik kétnyelvű képzés, ott lenne értelme annak, hogy éves tantárgy legyen."*

Fontos azt is kiemelni, hogy a szakterminológia oktatás során egy gyakorlatközpontú megközelítéssel találkozhatunk, ami (más alkalmakkal kiegészítve[45]) lehetőséget adhat a szakmai köznyelv és a szakmai társalgás nyelvének kialakulására. A dékán megfogalmazásában a terminológia kurzus *„gyakorlatilag azt jelenti, hogy politikai témákról beszélgetnek egy óra hosszát, két óra hosszát, a tanár irányításával, mert mi úgy gondoltunk ezen a tanszéken, hogy a használt nyelvi kompetencia, az igen fontos, hogy ők egy élő nyelvben gondolkozzanak."*

Ugyanezt hangsúlyozza a tanszékvezető is: *„Lényege az, hogy ez alapvetően a jogi területeknek, gondolok itt elsősorban alkotmányjog, közigazgatási jog, polgári jog, büntetőjog és az eljárási jog, ezeknek az alapterületeknek a terminológiáját, a speciális szakszavakat, azt lehetőleg gyakorlati példákon keresztül beszéljék át és vegyék át a hallgatók."*

A román–magyar jogi terminológia kurzust vezető tanár is a tantárgy gyakorlati oldalára mutatott rá*: „Bár a tantárgy struktúrája az előadás és szeminárium, van néhányszor kimondott előadás része is, amikor mondjuk a román és magyar terminológiák sajátosságairól van szó, a terminológia fejlődéséről, a jogi szaknyelv fejlődéséről van szó. De nagyjából, legalábbis az én meglátásomban, ennek egy gyakorlati tantárgynak kell lennie."*

Érdekes megemlítenünk, hogy a jogi szaknyelvet oktató tanár maga is a *BBTE* jogi karán tanult, és 2008-ban vette át ott a jogi terminológia oktatását Veress Emődtől, aki 2003-ban Sipos István elhunyta után kapta meg a tantárgyat.

---

44 Ablonczyné, 2006, idézi Sorbán, 2009: 142.

45 A jogász tanszék csak a 2010/2011-es tanévben több nemzetközi jogtudományi konferenciát szervezett. Ami a publikációs lehetőségeket illeti, 2011-től a Romániai Magyar Jogtudományi Közlönyt a képzés profiljának megfelelően átalakították kétnyelvű román-magyar szaklappá. Tehát ma már elmondható, hogy létezik fórum mindkét nyelven oktatóknak, fiatal kutatóknak, illetve angol nyelven is egy külön nemzetközi típusú szaklapban.

Digitized by Google

A jelenlegi terminológia-oktató tanár tehát a *BBTE* keretén belül kezdett ezzel a munkával foglalkozni[46], nagyrészt maga alakította ki munkamódszereit, amit jelenleg a *Sapientiá*n is hasznosít: *„Már előtte is (2008 előtt, a szerző) segítettem be Veress Emődnek, de igazából kidolgozott tantervet nem kaptam, csak a tanácsokat kaptam, kérdeztem azokat, akiket annak idején Sipos István tanított, hogy milyen módszerekkel dolgozott. De igazából egy saját módszert próbáltam kialakítani (...) saját magam próbáltam, próbálom kialakítani ennek a tanmenetét, sorra véve a jogágakat, haladva az alapvető fogalmaktól kezdve; polgárjogi, büntetőjogi és egyéb később tanult jogágakkal is foglalkozom."* (Kokoly Zs.)

Ami a konkrét módszereket illeti Kokoly elmondta, hogy az óra keretében *„fordításokat végzünk, mind románból magyarra, magyarból románra egyaránt. Különböző szövegek ezek, elsősorban természetesen jogszabályok, de nyilvánvalóan az ítélkezési gyakorlatból is merítünk, bírósági határozatok, alkotmánybírósági határozatok, de egyéb jogi szövegek, pl. szerződések, telekkönyvek, és nyilvánvalóan, ugye szakirodalom, helyenként szakirodalmi szövegekkel is foglalkozunk, de főként inkább a jogi szövegekkel."*

Idegennyelv-oktatás, idegen nyelvű kurzusok, európai mobilitás

A *Sapientia* kolozsvári karán az idegennyelv-oktatás fontos részét képezi a képzésnek. A kar dékánja azt is elmondta, hogy az elsős hallgatók között végzett felmérések alapján ez a nyelvi profil meghatározó szereppel bír az egyetemválasztásban. Ugyanakkor Tonk szerint bőven van tennivaló ezen a téren: *„Én még mindig azt tapasztalom, hogy a romániai fiatalok, és ezen belül különösen a romániai magyar fiatalok nyelvtudása még abszolút nem üti azt a szintet, amivel ők, mondjuk a hasonló nyugat-európai fiatalokkal fel tudnák venni a versenyt."*

A tanszékvezető is a kari stratégiáig vezeti vissza a szálakat, valamint rövid, közép és hosszú távú célokat is megfogalmaz a jogtudományi szak számára: *„Az egész karnak egy egységes nyelvi, oktatási koncepciója van. Intenzíven folyik az angol és a német nyelvnek az oktatása. Ezt szeretnénk két szempontból is, az idegen nyelvi képzési kínálatunkat növelni: egyfelől szeretnénk jogi szaknyelvet, legalább angol jogi szaknyelvet, hiszen, ha nagyon eltérőek is a jogrendszerek, de nemzetközi környezetben a közvetítő nyelvvé mindenképpen az angol vált. És a minimális angol jogi szaknyelvnek az elsajátítása azért mindenképpen szükségszerű. Ez az egyik rövidtávú tervünk. Illetve maga az egyetemi oktatási képzés az úgy van eltervezve, hogy fokozatosan vezessünk be angol nyelven oktatott tárgyakat is külföldi vendégtanárokkal."* Ez utóbbi kezdeményezésről a tanszékvezető konkrét adatokkal is tudott szolgálni: az őszi szemeszterben érkezik az Amerikai Egyesült Államokból az említett professzor, aki nemzetközi gazdasági kapcsolatok, tranzakciók témakörben tart majd egy teljesen angol nyelvű kurzust a diákok számára.

46 A terminológia-oktató tanár egy román–magyar jogi szótár szerkesztőbizottságának is tagja, ami szorosan kötődik terminológia-oktató tevékenységéhez. A szótár internetes változata itt érhető el: http://szotar.ro/?szotar=jogi

Digitized by Google

Ami még rövid időn belül kivitelezhető lehetne a tanszékvezető szerint, az egy teljesen angol nyelvű jogi tanulmányi csomag, középtávon pedig egy egyetemek közötti kooperáció által megvalósuló angol nyelvű mesterképzés: *„Ha akarunk külföldi hallgatókat fogadni, akkor hiába kínálunk egy román nyelvű csomagot. Még a magyar nyelvű tárgyakra magyarországi hallgatók be tudnak kapcsolódni, de szeretnénk ezt nyilván, ezt az Erasmus programot teljes mértékben kihasználni, nemcsak Románia és Magyarország viszonylatában. Nyilván az is egy nagyon fontos terület és számítunk magyarországi hallgatóknak az itteni részvételére. Itt ezek a rövidtávú célok. Egy középtávú célunk, hogy egy európai üzleti jog angol nyelvű mesterképzést is szeretnénk indítani. Ezt egy ilyen több egyetem közötti kooperáció keretében. Ez kifejezetten egy 100 % - ban angol nyelvű képzés lenne, ami lehetővé tenné, hogy külföldi hallgatókat is fogadjunk, román anyanyelvű hallgatókat is fogadjunk”*

Interjúalanyaim szerint a karon oktatók nagy részének (többnyire a fiatalabbak) nyelvtudása ilyen szempontból megfelelő, és a diákok részéről is kedvező az attitűd:

> *„A fiatalok ehhez maximálisan alkalmazkodnak, hogy ehhez a mobilitáshoz. Ilyen szempontból én semmilyen problémát vagy aggályt nem tudok felsorolni (...) ez a mozgás, ma már azt hiszem, a diák létnek ez egy alapvető komponense, és szívesen is vállalják.” (Veress E.)*

Tonk ezzel kapcsolatban azonban árnyaltabban nyilatkozik és felhívja a figyelmünket, hogy a könnyebb ellenállás felé haladva bezárkózunk a magyar nyelvűségbe: *„Tehát járnak a diákjaink, nem igaz, hogy nem járnak, járnak elég tisztességesen külföldre, külföldi részképzésekre. Oktatók is, viszont, amit itt mindig el szoktam mondani, hogy árnyaljam kicsit a képet, hogy ez a migráció vagy ez a mobilitás, hát sajnos továbbra is főleg Magyarországra irányul. És én ezt többször szóvá tettem már, és ez abszolút egy nyelvi történet szerintem, hogy ilyen szempontból a magyar nyelvű felsőoktatás még mindig relatíve bezár. (...) ami jól is van, nehogy félreértsük egymást, ez jól van, tehát abszolút fontos, mert egybe kívánjuk gondolni ezt a kulturális, tudományos terünket, de igazából úgy lenne rendbe, ha ötven magyar egyetem mellett lenne ötven külföldi nyugat-európai, amerikai, ázsiai egyetem, ahol, akikkel ez az együttműködés ugyanolyan intenzitással zajlana. Tehát ugye az egyetemek szintjén, a makroszinten ez más szinten tükröződik, mikro szinten, oktatói, hallgatói mobilitás szintjén kézenfekvőbb egyszerűbb, kevésbé macerás a diáknak a mobilitásait oda célozni.”*

Ami az intézmény rövid, közép és hosszú távú terveit egyaránt befolyásolja, az az akkreditáció, amely sok oktatásszervezési energiát visz el. A jövővel, a tervek megvalósulásának idejével kapcsolatban ilyen körülmények között nehéz volna pontos időpontokat meghatározni, de nézzünk egy optimista és egy pesszimista becslést: *„Ezen dolgozunk, ez nem egy azonnali terv, ez egy körülbelül 3-4 éves*

Digitized by Google

kifutás kell ahhoz, amíg ez megfelelő módon előkészítődik (...) alapos előkészítést igényel, úgy finanszírozási, mind szakmai szempontból. Ezt a képzést több országban külön-külön akkreditáltatni kell, tehát ezért mondtam ezt a 3-4 éves kifutást, amíg ez összeáll. És meghirdethető, indítható." (Veress E.)

„És biztos, hogy kell, ez a másik olyan történet, ami ebben az uniós térben elengedhetetlen minden egyetem számára (...) Öt éven belül biztos nem. Mert egyéb ... itt van az akkreditáció, itt vannak a mesterindítási dolgok. Új szakképzések indítási is a levegőben van, tehát olyan szakok, amivel bővíteni szeretnénk. Erre már csak oktatásszervezési kapacitás sem lesz öt éven belül szerintem." (Tonk M.)

Túl a stratégián

Természetesen egy elképzelésből, egy tervből, akármilyen körültekintően is készül el, sohasem zárhatóak ki a kivételek. A *Sapientia* is szembesült ezzel az alaptétellel. Mivel a felvételinél a diákok hozott nyelvtudására vonatkozó kritérium nem szerepel, ezért nem zárható ki, hogy más országok állampolgárai is jelentkezzenek a képzésbe, akik egy percig sem voltak kapcsolatban a román nyelvvel korábban. *„Vannak magyar állampolgár diákjaink. (...) Azoknak kötelezőek ugyanígy ezek a román kurzusok, és ott aztán végképp se kép, se hang a román nyelvű kompetenciákból, tehát ott mindig valamilyen alternatív megoldást kell kitalálni a nyelvvel. Tehát ez sem 100%-os megoldás, hogy kötelezően mindenki tanuljon románul, főleg, hogy ha azzal számolunk, hogy ez az egységes európai felsőoktatási tér, épp most eljátszva a gondolattal jöhet osztrák, német, stb diák, akinek miért tanítunk mi románt? Mert ugye abban gondolkodunk, valószínűleg helyesen, de nem 100%-ban helyesen, hogy ők a román munkaerőpiacon kell felvegyék a versenyt, de ez a gondolat nem biztos, hogy tökéletes, ha van ilyen egyáltalán, mert lehetnek olyan diákok, akik nem azért jönnek erre a szakra."* (Tonk M.)

Az ilyen esetek egyaránt rávilágítanak egy stratégia hiányosságára, de ugyanakkor rugalmasságát is tesztelhetik: *„Az ilyen helyzetek mindig eseti megoldások, tehát ezekre nincs szabvány, nincs standard, általában visszautaljuk a kérdést a szaktanárhoz. A szaktanár, a múlt heti esetben is, tökéletesen beszél angol nyelven, a diák is beszéli az angol nyelvet, tehát ő ugyanazokat a feladatokat, nyilván a kurzust nem tarthatja meg kétszer a tanár, de azokat a feladatokat, amiket teljesíteni kell, azokat angol nyelven kell majd teljesítse. Tehát ezek mindig ilyen eseti megoldások."* (Tonk M.)

Összegzés

Axiómaként tekinthetünk arra, hogy az anyanyelven megszervezett oktatás fontos a határon túli magyarok nyelvükhöz való viszonya, identitása és megmaradása szempontjából. De azt is látni kell, hogy a jól megszervezett, tannyelvpolitikában

Digitized by Google

rögzített többnyelvű oktatás nem ellentétes a kisebbségben élő magyarok nemzeti érdekeivel. Ezt az elvet ismerték fel a *Sapientia* kolozsvári karán, amikor 2010-ben kétnyelvű jogászképzést indítottak a célszerűség (román nyelvű záróvizsgák, román dominanciájú munkaerőpiac) és a hatékonyság (az anyanyelven való tanulás kognitív többlete) jegyében.

A *Sapientia* kétnyelvű jogászképzésének tannyelvpolitikája egyelőre a kezdeményezést már meghaladó, de a megvalósításnak még csupán az első fázisában lévő, dinamikusan fejlődő folyamat. Éppen ezért dolgozatomban a koncepció megismerésén és értékelésén túl, a gyakorlati megvalósulás részleteinek elemzésére csak korlátozott lehetőségem nyílt. Ugyanakkor jelen tanulmány alapjául szolgálhat az ismertetett program folyamatos megfigyelésének. A kezdeményezés folyamatos tanulmányozása azért sem volna hasztalan, mert ha a képzés sikerrel veszi az elkövetkezendő időszak nyelvi, nyelvpolitikai és oktatásszervezési, oktatáspolitikai kihívásait, akkor precedens értékű példát statuálhat a határon túli magyar felsőoktatás más intézményei számára is a kétnyelvű képzések sikerességét illetően.

A *Sapientia* képviselői elmondták, hogy nyitottak a képzéseiket érintő külső értékelésekre. A képzés további irányát is a folyamatos visszajelzések alapján, de az eredeti elképzelésekhez ragaszkodva szeretnék kialakítani. Ugyanakkor a szervezet (külső és belső) monitoring elvei nincsenek tisztázva, ami fontos volna a kivitelezés eredményességének mérésében.

Felhasznált irodalom

B. Kovács, 2011 — B. Kovács András: *Magyar jogászképzés Kolozsváron*. http://www.kronika.ro/index.php?action=open&res=47253. [Letöltés ideje: 2011-02-03.]

Bakk – Dávid, 2011 — Bakk-Dávid Tímea: *Nem titkolt konkurencia. Rektorfaggató – tanévnyitó előtt 1.* http://eletmod.transindex.ro/?cikk=5971 [Letöltés ideje: 2011-12-13.]

Csernicskó, 2008 — Csernicskó István: *Nyelv és azonosságtudat összefüggései a kárpátaljai magyar közösségben*. In: Fedinec Csilla (szerk.): *Értékek, dimenziók a magyarságkutatásban*. Magyar Tudományos Akadémia Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság, Budapest 2008. 153–170.

Digitized by Google

Crystal, 2003 — Crystal, David: *A nyelv enciklopédiája*. Osiris, Budapest 2003.

Csete – Papp Z – Setényi, 2010 — Csete Örs – Papp Z. Attila – Setényi János: *Kárpát-medencei magyar oktatás az ezredfordulón*. In: Bitskey Botond (szerk): *Határon túli magyarság a 21. században. Konferencia-sorozat a Sándor-palotában 2006-2008*. Köztársasági Elnöki Hivatal, Budapest 2010. 126–165.

Czibere, 2008 — Czibere Mária: *Az anyanyelvi nevelés és az identitás összefüggései*. In: Csernicskó István – Kontra Miklós (szerk.): *Az Üveghegyen innen. Anyanyelvváltozatok, identitás és magyar anyanyelvi nevelés*. PoliPrint Kft – II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Ungvár – Beregszász 2008. 56–80.

Fábián – Kokoly, 2006 — Fábián Gyula – Kokoly Zsolt: *Összefoglaló a romániai magyar jogászok kutatásairól (1990–2005)*. Romániai Magyar Jogtudományi Közlöny 2006/2. 75–96.

Ferenc, 2010 — Ferenc Viktória: *A kisebbségi magyar felsőoktatás és nyelvi kihívásai a Kárpát-medencében: problémák és feladatok*. REGIO, 2010/3. 59–89.

Glatz, 2001 — Glatz Ferenc: *Hét tézis az Európai Unióról és a nyelvekről*. Magyar Tudomány 2001/7, html változat (oldalszám nélkül). http://www.matud.iif.hu/01jul/glatz.html. [Letöltés ideje: 2010-10-16.]

Kokoly, 2010 — Kokoly Zsolt: *A kolozsvári (magyar) jogászképzés rövid története és perspektívái*. In: Garaczi Imre – Szilágyi István (szerk.): *A kultúra, a tudomány és a nemzet helyzete a Kárpát-medencében*. Veszprémi Humán Tudományokért Alapítvány, Veszprém 2010. 333–345.

Digitized by Google

KETTLEY, 2003

Kettley, Carmen: *Ethnicity, Language and transition olitics in Romania: The Hungarian minority in context.* In: Farimah Daftary – Francois Grin (eds.): *Nation-building, ethnicity and language politics in tarnsition countries.* Local Government and Public Service Reform Initiative – Open Society Institute, Budapest 2003. 243–265.

KONTRA, 2005

Kontra Miklós: *Tannyelv, (felső)oktatás, nyelvpolitika.* In: Kontra Miklós (szerk.): *Sült galamb? Magyar egyetemi tannyelvpolitika.* Fórum Kisebbségkutató Intézet – Lilium Aurum Könyvkiadó, Somorja–Dunaszerdahely 2005. 17–39.

KONTRA, 2009

Kontra Miklós: *Language-based educational discrimination in the Carpathian Basin.* University of Essex, 7th Annual Lecture on Language and Human Rights.http://privatewww.essex.ac.uk/~patrickp/lhr/LHR7Kontra2009.pdf [Letöltés ideje: 2010-08-13.]

KURDI – RING, 2002

Kurdi Krisztina – Ring Éva: *Kisebbségi felsőoktatás az Európai Unióban és a Tiroli modell.* In: Ruda Gábor (szerk.) *Nemzetiségi Iskolák – Kétnyelvű oktatás.* Szentgotthárdi konferencia. Muravidéki Baráti Kör Kulturális Egyesület – Artikel-VII-Kulturverein für Steiermark, Pilisvörösvár – Graz 2002. 347–362.

LANSTYÁK, 2008

Lanstyák István: *A magyar szókészlet szétfejlődése 1918 után.* In: Fedinec Csilla (szerk.) *Értékek, dimenziók a magyarságtudományban.* Magyar Tudományos Akadémia Magyar Tudományosság Külföldön Elnöki Bizottság, Budapest 2008. 118–135.

MARSH – MARSLAND, 1999

Marsh, D.–Marsland, B (eds.) *CLIL Initatives for the Millenium. Report on the CEILINK Think Tank.* University of Jyvaskyla, Finnland 1999.

Digitized by Google

NYOMÁRKAY, **2007** — Nyomárkay István: *Nyelvújítások Közép-Európában a 19. században. Kísérlet az anyanyelvi terminológiák kialakítására a közép-európai nyelvekben*. Magyar Nyelvőr 2007/131. évf. 2. sz. 185–195.

PAPP Z., 2006 — Papp Z. Attila: *Quo vadis Sapientia?* Magyar Kisebbség 2006/ 1-2. 7–21.

PÉNTEK, 2005 — Péntek János: *Tanulságok – szentencia nélkül*. In: Kontra Miklós (szerk.) *Sült Galamb? Magyar egyetemi tannyelvpolitika.* Lilium Aurum Könyvkiadó, Somorja – Dunaszerdahely 2005. 239–246.

SAPIENTIA – EMTE, 2008 — *Sapientia – Erdélyi Magyar Tudományegyetem. Jog képzési ág – Jog szak (Kolozsvár 2008)*. Romániai Magyar Jogtudományi Közlöny 2008/12. 37–38.

SALAT, 2004 — Salat Levente: *Konkurens víziók a BBTE-n*. Erdélyi Riport 2004. jún.

Digitized by Google